

ДІЯЛЬНІСТЬ РОЗВІДЧОГО ВІДДІЛУ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ У 1918 – 1920 рр.

У статті проаналізовано діяльність військової розвідки Галицької армії в 1918 – 1920 рр. На основі архівних документів, спогадів та сучасних досліджень з'ясовано головні етапи формування Розвідчого відділу (РВ), який діяв при Начальній Команді Галицької армії (НКГА, інша аббревіатура – НКУВ, Начальна Команда Українського Війська): становлення західноукраїнської військової розвідки, методи її діяльності, види розвідки та способи отримання розвідувальної інформації тощо. Отримані висновки проілюстровано конкретними прикладами з архівних джерел. Уточнено принципи комплектування Розвідвідділу ГА, його структуру та сферу відповідальності окремих працівників і відділів. При опрацюванні теми використано методи періодизації, а також історико-типологічний та історико-системний методи історичного дослідження. Встановлено, що діяльність Розвідчого відділу збройних сил Західноукраїнської народної республіки (ЗУНР) відбувалася за тими ж лекалами, що й формування спеціальних служб інших держав, які виникли в Центрально-Східній Європі після розпаду імперій.

Ключові слова: Галицька армія, ЗУНР, Розвідчий відділ, історія України, історія спецслужб.

Постановка проблеми. В історії Західноукраїнської народної республіки і її збройних сил – Галицької армії є чимало героїчних сторінок, які, проте, є недостатньо відомими широкому загалові. Одним із них є діяльність першої західноукраїнської спеціальної служби – Розвідчого відділу (РВ), який у 1918-1920 рр. діяв у Начальній команді Галицької армії (НКГА). У нашій статті ми спробуємо дослідити обставини виникнення РВ, його структуру, основні етапи діяльності галицьких розвідників, методи збирання ними інформації про противника тощо. Джерелами для нас будуть методичні, інформаційні та розпорядні матеріали з архіву Начальної команди Галицької армії та Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича, що зберігаються в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (ЦДАВО), мемуари учасників Перших визвольних змагань, а також дослідження сучасних науковців.

Аналіз попередніх публікацій і досліджень. Історіографія цієї проблематики складається з робіт відомих дослідників історії вітчизняних спецслужб В. Сідака (*Сідак, 1998*), О. Скрипника

Стецишин Олег Леонідович, аспірант кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів.

© Стецишин О. Л., 2024.

(Скрипник, 2020), Д. Веденєєва (Веденєєв, 1993), І. Біласа (Білас, 1994) та інших. У своїх роботах вони висвітлюють раніше невідомі дані з історії українських розвідувальних структур, узагальнюють всю відому інформацію про діяльність спеціальних служб УНР, Української держави та ЗУНР під час перших визвольних змагань, а також українських націоналістичних організацій у міжвоєнний період та під час Другої світової війни. Це дає змогу читачам сформувати доволі цілісну картину діяльності українських спеціальних служб. Однак при цьому недостатньо використується масив інформації, який міститься в архівних документах того часу. Наша стаття повинна заповнити цю наукову прогалину.

Виклад суті дослідження. Діяльність Розвідного відділу галицького війська можна хронологічно поділити на три часові проміжки: виникнення (1 – 21 листопада 1918 р.), галицький період (до 16 липня 1919 р.) і наддніпрянський період (з 16 липня 1919 р. до квітня 1920 р.). Для позначення спецслужби в документах спочатку інколи використовувалася назва «Вивідчий відділ», а згодом утвердилася назва «Розвідчий відділ» або РВ. Формування військової розвідки галицького війська розпочалося вже в перші дні львівських боїв, які тривали 1 – 21 листопада 1918 р. Перші розвідувальні донесення збройних сил молодії західноукраїнської держави з'являються під час Львівських боїв листопада 1918 р. Так, у документі орієнтовно від 13 листопада, з посиланням на неназваного «донощика», йдеться про те, що 11 листопада з вікон будинку № 3 на вулиці Голуба (Голомба, тепер Верхратського) стріляли по українських солдатах (ЦДАВО, 2188, 2, 144: 45). 15 листопада 1918 р. датована розвідувальна інформація про ситуацію в польських селах Білка Шляхетська і Білка Королівська, озброєння місцевих польських мешканців і про те, що їхнім організатором є місцевий латинський священник (ЦДАВО, 2188, 2, 27: 50). Того ж дня українське командування, очевидно ґрунтуючись на розвідданих, попередило галицькі підрозділи про підготовку заколоту польським населенням (ЦДАВО, 2188, 1, 1: 12).

Кадровий склад

Першим списком особового складу Розвідного відділу, очевидно, можна вважати четвірку офіцерів РВ, які з 9 листопада до 10 грудня 1918 р. були у складі НКУВ, якою командував полковник Г. Стефанів. Згідно з цим переліком першими галицькими військовими розвідниками були поручники колишнього 89 піхотного полку

армії Австро-Угорщини Роберт Вегеман і Роман Стефан Левицький, а також четар Йонас (Йонат, Йона) Гальперн (інші варіанти написання прізвища Гайдберн, Гаймпер) та хорунжий Роман Коник (*ЦДАВО, 2188, 2, 51: 641зв*). Окрім них, у розвідувальній службі збройних сил ЗУНР було ще восьмеро осіб «мужви» і підстаршин, тобто, кажучи сучасною термінологією, військовослужбовців рядового і сержантського складу. З документа можна зробити висновок, що професійним розвідником серед усіх 12-ти був лише Вегеман. До свого вступу в Галицьку армію він служив у «Вивідному відділі» Верховного командування однієї з австрійських армій. Всі інші члени галицької розвідслужби, судячи з їхнього послужного списку, мали лише фронтний досвід (*ЦДАВО, 2188, 2, 51: 645, 650, 718*). Відомо також про розвідувальне минуле ще декількох офіцерів ГА, які ймовірно також якимось чином доклалися до створення і діяльності РВ. Варто згадати хоча б главу ДСВС і Генштабу ГА В. Курмановича, який, закінчивши військову академію, служив у розвідувальному відділі (Evidenzbüro) австрійського Генерального штабу. На початку Першої світової війни він перебував з розвідувальною метою на території Російської імперії і згодом був за це заарештований. (*Українська Галицька Армія, 1958, 1: 645*). Не випадково, мабуть, саме прихід Курмановича в галицьке військо призвів до активізації діяльності військової розвідки ГА (*Лемківський, 2011: 23*).

Станом на 12 грудня 1918 р. командиром РВ був поручник Р. Вегеман (*ЦДАВО, 1073, 1, 1: 10*). 28 січня 1919 р. до складу Начальної Команди ГА ввели четаря Родіона Ковальського і вже в лютому він очолив Розвідвідділу (*ЦДАВО, 2188, 1, 29: 44а зв, 57зв.; ЦДАВО, 2188, 2, 68: 6*). 25 червня 1919 р. у розпал Чортківської офензиви на цій посаді його змінив сотник Михайло Колтунюк. Однак ненадовго. Вже 30 червня Колтунюка перевели в IV Галицький корпус, який тоді саме формувався і відчував нестачу старшин. Замість нього керівником галицьких розвідників знову став Р. Ковальський, на цей раз вже у званні поручника. Саме він командував Розвідвідділом Галицької армії на завершальному етапі її воєнного періоду (*ЦДАВО, 2188, 2, 41: 168, 182*).

В архівах збереглося декілька списків особового складу західноукраїнської військової спецслужби протягом вказаного періоду. Однак, як правило, в них є лише старшини і підстаршини, які перебували у штаті Начальної команди. Натомість прізвища детективів, агентів чи канцеляристів, як і співробітників розвідслужби у

корпусах, бригадах чи ОВК у таких документах трапляються не завжди. Окрім вже згаданого вище переліку від 9 листопада 1918 р. (четверо офіцерів і восьмеро солдатів та підстаршин), варто згадати список РВ орієнтовно лютого-березня 1919 р., до якого, окрім Ковальського, Коника і Вегемана, входили також підхорунжі Дидик і Яремчишин, а також урядовець X рангу Майданський та канцелярист(ка) Кузів. Натомість на той час вже припинили свою службу в Розвідчому відділі хорунжі Гримак, Ненюк, обліковець Ковалик і канцеляристка Марцюківна. 9 липня 1919 р. був затверджений тимчасовий персональний склад оперативного штабу НКГА, згідно з яким до складу РВ входив його командир Ковальський, а також четар Лисий, хорунжий Яремчишин і підхорунжий Старух. Інший список, станом на 27 січня 1920 р., свідчить, що в той час у Розвідвідділі НКГА було 6 старшин і 7 підстаршин (ЦДАВО, 2188, 1, 29: 67; ЦДАВО, 2188, 2, 159: 10-11). Підпорядковувався РВ начальнику оперативного відділу Генерального штабу Галицької армії (ЦДАВО, 2192, 1, 1: 276). У різні періоди існування армії ним керували підполковник В. Фідлер, отамани А. Ерле, В. Льобковіц, Ф. Льонер, сотники Е. Штукгайль, Г. Кох та інші. Наприкінці 1919 – початку 1920 рр. куратором Розвідвідділу від НКГА був отаман Р. Вурмбранд. (ЦДАВО, 2188, 2, 1: 293; ЦДАВО, 2188, 2, 41: 221; ЦДАВО, 2188, 1, 29: 44а зв).

Правове підґрунтя функціонування РВ

Існує декілька наказів, розпоряджень та інших документів військового командування армії ЗУНР, які визначали необхідність створення, умови існування, основні завдання, структуру і розміри зарплат службовців РВ. Наприклад, 4 грудня 1918 р. у наказі НКГА до командування бойових груп про розвідку йшлося як про неодмінний, звичний елемент комплексу заходів із протидії противнику. У зв'язку з ускладненням ситуації на фронті розвідку наказувалося проводити інтенсивно, використовуючи при цьому «стежі» (спостережні пости) і розвідників, які б працювали на лінії фронту і за нею, а також агентів, засланих у глибину польської території. Розвідувальні дії у Львові і довкола нього мали проводити своїми силами бойових груп під командуванням Г. Коссака, О. Микитки, а також «Схід». Ці групи повинні були вивідувати ворожі укріплення, артилерійські позиції, збирати інформацію про чисельність, моральний стан і озброєння особового складу поляків, причому як на фронті, так й серед озброєних цивільних мешканців Львова. У полі зору розвідників мали бути і

настрої всередині польської та єврейської громад. Обмін здобутою інформацією групи повинні були здійснювати за допомогою кур'єрів. Дві бойові групи ГА під командуванням Г. Коссака і В. Захаріїна також повинні були проводити розвідувальні дії в глибокому тилу ворога, відправляючи агентів за річку Сян. Причому вони мали не тільки збирати дані про величину польських частин і напрямки їхнього руху, а й проводити інформаційно-пропагандистську роботу з українським населенням цих регіонів, підвищуючи їхню національну самосвідомість і агітуючи їх вступати до лав української армії (*ЦДАВО, 2188, 1, 8: 79зв*).

20 грудня 1918 р. на важливості ведення розвідки разом з іншими військовими діями наголошувалося у наказі головнокомандуючого ГА М. Омеляновича-Павленка і начальника штабу армії Є. Мишківського. У документі зазначалося, що з проведення розвідувальних дій «якомога далі» і спостереження за ворожими позиціями повинно починатися виконання будь-якого військового завдання. Наголошувалося, що зібрані розвідзведення повинні бути правдивими та пунктуальними (*ЦДАВО, 2188, 1, 1: 39-39зв*). Відомо також, що під час підготовки у грудні 1918 р. наступу на Львів планувалося проведення бойовими групами, що оточували Львів, пішої і артилерійської розвідок (*ЦДАВО, 2188, 1, 4: 2зв*).

Структуру РВ і його функції визначав Додаток «Організація розвідчої служби» до наказу Начальної команди (Розв. ч. 141/919). В архіві він зберігся в копії і є неповним, а тому не датованим і не підписаним. Однак, як можна зрозуміти з використання в Додатку назв бойових груп, які припинили вживати після створення наприкінці січня 1919 р. трьох галицьких корпусів, документ було створено до цього періоду. Згідно з документом у січні 1919 рр, окрім Розвідчого відділу існували ще Головні розвідчі станиці у Стрию, Бібрці і Кам'янці-Струмиловій. Вони мали у своєму складі двох старшин і стільки ж писарів, діяли в зоні відповідальності бойових груп і підпорядковувалися їхнім командирам. Можна припустити, що згодом на базі цих Головних розвідчих станиць були сформовані розвідувальні структури корпусів. Кожна станиця складалася з офензивної (розвідувальної) і дефензивної (контррозвідувальної) частин, а її завданням було створення розвідструктур в окремих підрозділах і частинах своєї бойової групи – «бічних розвідчих станиць». До командування кожної з бригад, які в той час саме створювалися, мав бути призначений один офіцер-фахівець із розвідки. На час створення документа,

тобто в другій половині січня 1919 р., такі розвідчі старшини вже діяли в складі бойових груп під командуванням Долуда, Микитки, Павленка, Кравчука, Кравса, а також у групах «Схід» і «Щирець» (ЦДАВО, 2188, 1, 7: 78).

Загалом назва РВ (скорочено «ерву») використовувалася стосовно Розвідвідділу, що діяв при Оперативному штабі НКГА. Такі самі структури при штабах корпусів називалися «Розвідчими підвідділами» (РПВ), натомість при штабах бригад були розвідчі старшини («ереси») (Лемківський, 2011: 24). Відомі також імена деяких галицьких офіцерів-розвідників після переходу на бригадно-корпусну структуру армії. Це, наприклад, чотарі І. Васильків з 1 бригади УСС і Й. Гальперн з групи Микитки, поручник Н. Померанц з 2 Галицького корпусу (ЦДАВО, 2188, 2, 49: 277, 351). Керівником «дефензивного» (контррозвідувального) підвідділу на початку 1919 р. був Р. Вегеман, згодом його змінив Р. Коник. «Офензивною», тобто класичною розвідкою, командував Р. Ковальський (ЦДАВО, 2188, 1, 29: 44а зб, 57-57зб). Загалом РВ складався зі старшин-розвідників, «мужви» (стрільців і підстаршин), детективів, агентів, цивільних чиновників. Усі офіцери, детективи й інший персонал Розвідвідділу мали службові посвідчення (легітимації) з вклеєною фотографією.

3 квітня 1919 р. ДСВС спеціальним наказом ч. 19 встановив зарплатню для старшин і «козаків», які служили в Розвідчому відділі. Військові «належности» вони отримували в тому ж об'ємі, що й інші військовослужбовці ГА. Деякі зі співробітників РВ, яким для виконання своїх службових обов'язків потрібен був цивільний одяг, отримували для його купівлі щорічно відповідний «додаток» у сумі від 900 корон (рядові і підстаршини) і до 2 000 (старшини). Таку ж суму (2000 корон на рік) цивільні чиновники та комісари поліції могли отримати як компенсацію за використання під час служби власного одягу. Натомість агенти (або, як їх ще називали в документах, «підурядники») отримували у таких випадках 1000 корон на рік. Перелік вояків, яким був необхідний цивільний одяг, визначав командир Розвідчого відділу. Окремим пунктом забезпечення старшин і козаків розвідчих відділів було харчування. Продукти вони отримували або натурою, або ж купували за гроші (так зване «дзвінке»). Тим зі службовців РВ, які виконували свої завдання поза межами своєї дислокації та змушені були знімати житло, отримували на його оплату так зване «переходове кватирове», причому на тому ж рівні, що й інші офіцери ГА. Детективи Розвідчого відділу відповідно до їхнього

рівня кваліфікації поділялися на три категорії. У першій категорії у квітні 1919 р. місячна платня складала 600 корон і ще 1000 раз на рік виділялася на купівлю одягу. В другій і третій категоріях детективів ці показники складали відповідно 600 і 800 та 500 і 800 корон. Під час службових поїздок службовцям РВ виплачувалися відрядні кошти. Для детективів і підурядників ця сума складала 30 кор. на день, розвідчим старшинам, цивільним чиновникам і комісарам поліції по IX ранг включно – по 40 корон і тим, хто мав від VIII рангу та вище – 50 корон денно (*ЦДАВО, 2192, 1, 4: 3*).

Варто зазначити, що дієвість розвідувальних структур Галицької армії напряму залежала від рівня фінансування. Як зазначав головнокомандувач ГА М. Омелянович-Павленко, військова розвідка діяла настільки, «наскільки допускають грошові средства» (*ЦДАВО, 2188, 1, 14: 59а зб*). У середині серпня 1919 р. на виконання поставлених завдань агенту Дмитру Косташику пропонувалося виділити 5 000 грн. та обміняти їх на австрійські корони, щоб він міг використовувати їх під час своєї місії на правому березі Дністра, зайнятому румунськими військами. За тодішнім курсом це складало понад 1 100 австрійських корон (*ЦДАВО, 2192, 1, 4: 3; ЦДАВО, 2192, 1, 6: 66-66зв*). 28 липня 1919 р. р. начальник Розвідчого відділу Р. Ковальський звернувся до НКГА з пропозицією терміново переглянути фінансове забезпечення поліцейських агентів і детективів з огляду на «змінені відносини» і проблеми із забезпечення їх харчами. Щоб не навантажувати їдальні необхідністю видавати харчі агентам і детективам, РВ запропонував виплачувати кожному з них по 1500 карбованців щомісяця. На додачу до вже чинних розмірів зарплати, які, залежно від категорії працівника, сягали 500 – 800 грн щомісяця (*ЦДАВО, 2192, 1, 3: 318*). На це прохання відгукнулася Начальна Інтендатура ГА при Команді Етапу. 12 серпня 1919 р. вона встановила додаткові виплати детективам, однак не в тому розмірі, в якому просив начальник РВ (*ЦДАВО, 2192, 1, 5: 186*).

Види розвідки й способи добування розвідданих

Джерела дають нам підстави ствердити, що в Галицькій армії існували такі сучасні види розвідки, як військова, повітряна, радіотехнічна, агентурна. У своїй діяльності РВ використовував наступні засоби ведення розвідки: бойові дії військ, спостереження, розвідка боєм, перехоплення радіотелефонних засобів, вивчення трофейних документів, допит полонених і перебіжчиків та інші. Більшість із цих засобів згадуються в уже цитованому документі з грифом

«Дуже таємно» ч. 141/919 – одному з тих, на основі яких і формувався Розвідчий відділ. У ньому вказуються способи, за допомогою яких слід було збирати інформацію про ворога. Насамперед, це бойові дії військ («розвідка самих боєвих відділів»). Їх використовували для пошуку інформації «про позиції, становище скорострільів, піхотних пушок, мінометів, перешкоди, силу будови і стан ворожих позицій, силу обсади, моральний стан ворога». Окрім цього рекомендувалися: допит полонених ворогів («протоколи з полоненими»), засилання агентів («висилка розвідчиків»), опитування цивільних осіб, що прибувають з території, зайнятої ворогом, і власних експолонених («розвідка у людей повертаючих з областей занятих ворогом, або мужви, що втікла з полону»), авіарозвідка, а також «всі інші можливі джерела» (*ЦДАВО, 2188, 1, 7: 79*).

Фронтowa розвідка

Її галичани почали активно використовувати вже під час боїв за Львів кінця 1918 – початку 1919 рр. Поширеною практикою було засилання за лінію фронту розвідувальних груп якомога далі в тил. Причому інколи ці групи заходили доволі далеко у глибину ворожої території. Згадку про це знаходимо у звіті командування бойової групи «Наварія» від 18 січня 1919 р., в якому, зокрема, зазначалося, що її старшинський розвідувальний патруль дійшов ворожим запіллям аж до залізничного мосту поблизу селища Рудне. По прямій ця відстань від українських позицій складала майже 10 км. А в ніч з 19 на 20 січня стежі другого Коломийського куреня також подолали чималу відстань і дійшли до селища Брюховичі, не виявивши при цьому польської залоги. Якщо в першому випадку результатом розвідки стало бажання командування групи знищити вищезгаданий міст у Рудному, який відіграв важливу роль в логістичних маршрутах ворога, і вони просили НКУВ вислати їм для цього старшину чи підстаршину з навичками сапера, то в другому воякам ГА вдалося просто розвідати оперативну ситуацію у цьому населеному пункті (*ЦДАВО, 2188, 1, 20: 6, 15, 84*).

Займалися галицька військова розвідка і проведенням диверсійних заходів у ворожому тилу. Приклади використання командуванням ГА спеціальних підрозділів для диверсій у тилу противника, захоплення ключових логістичних об'єктів та виведення з ладу об'єктів транспорту бачимо в цікавому документі, автором якого є тодішній командуючий Групи «Південь» полковник Г. Коссак. На початку березня 1919 р. він розробив план наступу ввірених йому частин на містечко Городок, яке було важливим транспортним

вузлом і контролювалося польськими військами. Згідно з намірами Коссака важливу роль у реалізації задуманого мав відіграти окремий підрозділ, створений для дій у запіллі ворога. Командувати ним мав четар Голинський. Його відділ у складі одного комбінованого куреня, кавалерійської чети і однієї батареї гірської артилерії вранці 8 березня о 5.30 повинен був вирушити в рейд з села Милятин до околиць німецької колонії Бургталь (тепер – частина села Галичани), а це по прямій майже 10 км. Завданням відділу було захоплення та знищення залізничного вокзалу Городка, розташованого за 1,5 км від Бургталю, що, за задумом командування, зв'язало б руки польським підрозділам, розташованим у сусідніх селах, і унеможливило їхній виступ у південному напрямку проти наступаючих українських частин. Відділ Голинського також повинен був знищити залізничне полотно неподалік лісничівки, а також підірвати один із мостів біля села Кам'янобрід. Втім реалізувати намічені плани українським воякам вдалося лише частково (ЦДАВО, 2188, 1, 30: 148).

Одним із тих, хто займався диверсіями в тилу ворога, був і хорунжий Іван Вислоцький (*Скрипник, 2020: 60, 61*). Відомо також, що у грудні 1918 р. за наказом Начальної Команди на Збаражчині був створений спеціальний розвідувально-диверсійний загін на чолі з поручником Олександром Фарановським, який складався з піхоти, кінноти і артилерії. Як зазначав колишній очільник ГА полковник Г. Стефанів, відділ Фарановського був створений за зразком австрійського *Nachrichten Detachement* (Розвідувального загону). Під час першої світової війни такі розвідувально-диверсійні відділи діяли у складі армії Дунайської імперії. Загін Фарановського функціонував лише до початку березня 1919 р., після чого був розформований. Є свідчення про ще один «вивідчий відділ» ГА приблизно такого ж складу (курінь піхоти, артбатарея і кавалерія), який 1 липня діяв у районі Козьової на Тернопіллі (ЦДАВО, 2188, 1, 8: 32; ЦДАВО, 2188, 1, 30: 136; ЦДАВО, 2188, 1, 56: 22). Водночас варто зазначити, що диверсійній діяльності РВ приділяв значно менше уваги, ніж класичному збиранню даних про місцезнаходження та характер дій противника, його сили і склад, нумерацію частин та підрозділів, їх боєздатність і наміри.

Для отримання розвідувальних даних про противника і ситуацію по той бік фронту використовувалися різні джерела інформації. Як правило, це були цивільні мешканці того регіону, які перебували з території, зайнятої ворогом, а також військовополонені. Із

розвідувального повідомлення від 16 січня 1919 р., в якому йдеться про склад польських бойових груп генералів Ромера, Розвадовського і Мінкевича, можна довідатися і автора розвідзведення, і його інформаторів. Автором звіту був галицький поручник В. Миндюк, а інформацію він отримав від пораненого польського кур'єра, поручника Т. Ляташка і неназваного четаря (очевидно, все-таки лейтенанта. – Авт.) австро-угорської армії, німця за походженням, який прибув у розташування українських військ із Жовкви (*ЦДАВО, 2188, 1, 20: 3*). Натомість у жовтні 1919 р. вже під час перебування ГА на Наддніпрянщині військова розвідка, в тому числі після допиту полонених, дізналася про дислокацію підрозділів Збройних сил півдня Росії (ЗПСР) у двох населених пунктах Поділля – Слобідці і Росоховатій, виявила переміщення з протибільшовицького фронту проти Галицької армії двох дивізій денікінської армії, підтягування ворогом підмоги до Брацлава з боку Тульчина і села Семенки, що на Вінниччині (*ЦДАВО, 2188, 1, 272: 73; Яворівський, 1958: 86; ЦДАВО, 2188, 2, 148: 3бзв.*). А захоплені тоді ж галичанами у полон вояки 136 піхотного Таганрогського полку ЗСПР повідомили на допитах про чисельність і структуру 34-ї денікінської дивізії.

Водночас треба визнати, що процес допиту полонених не завжди приносив очікуваний результат. Можемо припустити, що у таких випадках давався взнаки недостатній професійний рівень деяких працівників РВ чи пересічних фронтових офіцерів, особливо тоді, коли допитувати військовослужбовців противника їм доводилося у складних польових умовах. Приклад такого неякісного отримання розвідувальної інформації бачимо у звіті Розвідчого підвідділу (Р.П.В.) III Галицького корпусу від 16 червня 1919 р. Це розповідь про результати допиту поручника Генерального штабу Війська Польського Т. Кшановського, який у Бучачі провів український поручник Гординський. Зі звіту можна зробити висновок про невдачу Гординського у спілкуванні з полоненим польським офіцером, в якого не вдалося випитати практично нічого цінного. Отримана під час допиту інформація обмежувалася загальними фразами, як правило, про зовнішню політику, що не мало для ГА жодної оперативної вартості (*ЦДАВО, 2188, 1, 53: 58*).

Повітряна розвідка

Практично відразу після формування військового летунства ГА почалося використання авіації для розвідки ворожих позицій та вивчення ситуації в тилу. І тривало це аж до весни 1920 р. Відомі

повідомлення командира Летунського загону ГА полковника Д. Канукова про проведені наприкінці 1918 р. розвідувальні польоти над територією, зайнятою польськими силами. Це давало змогу галицькому військовому командуванню отримувати інформацію про ситуацію як відразу за лінією фронту, так і на територіях, віддалених від лінії зіткнення.

Найважливішим об'єктом такого розвідувального інтересу наприкінці 1918 – початку 1919 рр. зі зрозумілих причин був Львів, захоплення якого було головною метою українського наступу, а також польські позиції в місті та поза його межами. Тому окрім розвідки, літаки виконували ще функції бомбардувальників, скидаючи боєприпаси на ворожі позиції. Відомо, наприклад, що за наказом командування дуже активно авіаційну розвідку українські пілоти проводили 3 січня 1919 р. Того дня о 14:15 в небо здійнялися відразу два літаки: «Бранденбург 64:61» з екіпажем Кавута-Нестор і «Бранденбург 64:71», пілотом в якому був Масікевич, а спостерігачем – Земик. Протягом двох годин вони стежили за ситуацією в місті, а також скинули бомби на ворожі позиції, розташовані на головному залізничному вокзалі Львова та на горі Високий Замок. Наступного дня генерал М. Омелянович-Павленко наказав командуванню авіації у зв'язку зі складною ситуацією в районі міст Сокаль-Белз-Рава-Руська провести там «енергічну розвідку» і доповісти про її виконання. 7 січня таку саму розвідку авіатори провели за маршрутом Красне – Львів – Янів, намагаючись, зокрема, знайти і встановити напрям руху польського відділу чисельністю 2 тисячі осіб, озброєних артилерією, який днем раніше вийшов зі Львова. На виконання цього завдання о 12:15 з Красного в напрямку Львова вилетіли два літаки «Ллойд» № 46 і 34 з пілотами Швецем та Жарським і півтора години вивчали ситуацію у Львові та його околицях. Після цього вони дали доволі детальну характеристику розстановки сил противника, локалізувавши цю інформацію на місцевості. Зокрема, вони підтвердили наявність значних польських сил у районі Янова, втім їх чисельність була меншою від заявлених командуванням 2 тисяч вояків (*ЦДАВО, 2188, 1, 17: 118-118зв, 146, 187, 223*).

Активно використовувалася повітряна розвідка і надалі. Наприклад, відомо про неодноразові розвідувальні польоти галицьких авіаторів у березні – травні 1919 р., під час яких не лише скидали боєприпаси на ворожі підрозділи, а й збирала інформацію про ситуацію в різних населених пунктах, стан ворожих позицій та військ. При цьому використовувалися не тільки літаки, а й

аеростати Повітроплавного загону ГА. Окрім візуального спостереження, під час розвідувальних польотів проводилося також фотографування місцевості (*ЦДАВО, 2188, 1, 30:12, 43, 83, 143-144; ЦДАВО, 2188, 1, 31: 89; Тинченко, 2010: 84-85, 108*). З розвідувальною метою авіація Галицької армії використовувалася і під час її перебування на Великій Україні. Так під час наступу армій ЗУНР і УНР на Київ у серпні 1919 р. українське військове командування отримувало з допомогою літаків інформацію про сили ворога в районі Старокостянтинова, Вінниці, Житомира, Бердичева та Києва. Мабуть, востаннє розвідпольоти галицької авіації здійснювалися у квітні 1920 р. у складі ЧУГА напередодні польського наступу на більшовиків. Після цього частина авіаторів потрапила в полон до поляків, ще інші цілковито перейшли на службу до червоних (*Тинченко, 2010: 96, 100*).

Агентурна розвідка

НКГА активно засилала своїх розвідників на територію, зайняту польськими, денікінськими чи більшовицькими військами. Агенти РВ, як правило, переміщувалися між заціллям ворога і позиціями українських військ, приносячи командуванню інформацію, яка мала оперативну цінність. Відомо, що до агентурної роботи активно залучали жінок, які об'єктивно викликали в противника менше підозр, ніж чоловіки, а також молодь. Відомо, наприклад, про ефективну діяльність львів'янки Стефанії Пашкевич, яка, за словами джерел, демонструючи «подиву гідну відвагу», перевозила зібрану інформацію через лінію фронту під час облоги Львова галицькими військами (*Рудницька, 1958: 344*). Деяким інформаторам у ворожому тилу платили гонорари за надані ними дані. Відомо, що у березні 1919 р. конфідентам РВ у Львові було нараховано 2 тисячі корон (*ЦДАВО, 2188, 1, 72: 93в*).

Працювала агентура і на території, окупованій Румунією. Відомо про пошук у березні 1919 р. Розвідвідділом людей, що володіли румунською мовою. Особливо цінувалися ті, хто під час служби в армії Австро-Угорщини займалися розвідкою або пропагандою (*ЦДАВО, 2188, 1, 31: 99*). Ефективність роботи агентів, очевидно, багато в чому залежала від рівня їхнього професіоналізму та об'єктивних чинників. Наприклад, 27 червня 1919 р. НКГА повідомила про прибуття двох своїх розвідників, які прибули зі Львова та Станіслава. Обидва вони отримували інформацію при спілкуванні з населенням та від власного спостереження за тим, що відбувалося на ворожій території. У першому випадку агент привіз малоцікаві дані про розташування

польських блокпостів чи рух польських транспортів. Однак його інформацію вигідно доповнили дані, отримані від польських полонених, які виявилися набагато більш інформативнішими від того, що зібрав розвідник. Із донесення можна припустити, що агент збирав інформацію, спілкуючись з випадковими, далекими від військової справи чи політики, людьми, що й вплинуло на якість зібраної ним інформації. Натомість розвідник, що прибув зі Станіславава, подав фаховий звіт про дислокацію ворожих (польських і румунських) частин з прив'язкою до території, а також про їх чисельний склад і озброєння (*ЦДАВО, 2188, 1, 55: 55-56*).

Варто зазначити, що масштаби використання галичанами зафронтової агентури були доволі великими. Наприклад, що в розпал Чортківського наступу командування ГА отримувало від своїх агентів інформацію про дислокацію противника і настрої польських жовнірів як з населених пунктів, які були розташовані неподалік лінії фронту, так і з доволі глибокого тилу – наприклад, з Рівного, Ходорова і навіть Любліна та Лодзі (*ЦДАВО, 2188, 1, 47: 47; ЦДАВО, 2188, 1, 53: 83, 116; ЦДАВО, 2188, 1, 55: 55-56, 109*).

До засилання агентів за лінію фронту залучали й селянську міліцію, яка була створена командуванням 16 бригади ГА у містечку Коропець і перебувала під наглядом Державної жандармерії ЗУНР. Це формування, до складу якого входили три четарі і 25 вояків, повинно було проводити спостереження за Дністром, відстежувати (очевидно, візуально) пересування польських сил, а також залучати селян до розвідчої служби за Дністром. Спеціально створена «Інструкція для сільської міліції», розроблена командуванням 16 бригади, деталізувала суть розвідувальної діяльності сільських міліціонерів. У документі рекомендувалося залучати до збору інформації лише випробуваних людей, родичів та знайомих. Ці агенти, рухаючись зі села до села на зайнятій ворогом території, мали збирати дані про дислокацію польських і румунських підрозділів, їхні чисельність та склад, як використовується залізниця, що саме перевозять, тощо. Розвідники також повинні були збирати ворожі листівки, накази і прокламації, а також проводити пропагандистську роботу серед українського населення, розповідаючи йому про перемоги Галицької армії та готуючи до можливого збройного виступу проти ворога. Про отриману інформацію селянські розвідники повинні були щодня звітувати командуванню бригади у Бучачі, зв'язок з яким, за відсутності телефонів, члени сільської міліції повинні були здійснювати з допомогою підвод. Відомо, щонайменше, про один звіт з інформацією агентів

сільської міліції Нижнева від 25 червня 1919 р. (*ЦДАВО, 2188, 1, 54: 186-187; ЦДАВО, 2188, 1, 55: 6*).

У той самий час активну пропагандистську роботу серед українського населення намагалося проводити й командування IV Галицького корпусу. У наказі ч. 3543 від 25 червня своїм агентам командування корпусу доручало готувати до збройного виступу українське населення, що мешкало на південь від Дністра – в районі Товмача, Тисьмениці, Станіславова, Солотвина, Журавна, Калуша і Долини. Воно повинно було чекати інформацію від «посланців» про переправлення частин ГА через Дністер і після цього частково поповнити склад бригад, а частково створити міліцію, щоб забезпечувати лад у запіллі наступаючих українських військ (*ЦДАВО, 2188, 1, 55: 42*).

29 червня 1919 р. НКГА наказала усім корпусам докладати максимальних зусиль для проведення «далекойдучої» розвідки, яка б виявляла маршрути руху ворожих сил. Окремо наголошувалося на важливості забезпечення належного контррозвідувального захисту українських позицій і ресурсів – «власні становища мусять остати ворогові незнані», зазначалося в документі. В іншому розпорядженні того ж дня командування ГА наказувало засилати агентуру якомога далі за лінію фронту (*ЦДАВО, 2188, 1, 55: 114, 116*). Відомо також, що навіть у липні 1919 р., вже після переходу ГА на територію, підконтрольну Директорії, командування армії отримали донесення від своїх розвідників, що повернулися з Галичини. Інформація стосувалася настроїв населення, ситуації в селах, політики польської влади стосовно українського населення і її нових розпоряджень на зайнятій території ЗУНР.

У джерелах знаходимо прізвища кількох агентів Розвідного відділу, які у червні-липні 1919 р. засилялися на територію, контрольовану ворожими військами. Це, зокрема, десятники Ф. Гергелюк і І. Іванчук, а також Д. Харчук. Перший 29 червня 1919 р. прибув із Товмача і розповів про реакцію польського населення регіону на Чортківський наступ ГА і наступні репресії польської влади проти українців. Наступного дня з походу на зайняту ворогом територію повернувся Іванчук. Він приніс командуванню зібрану інформацію, але вже 4 липня він вирушив на правий берег Дністра – до Городенки, Коломиї та їх околиць. Разом з собою він брав українські газети і відозви, які слід було поширювати серед місцевого населення. У цих газетах і листівках, зокрема, йшлося про перемоги української армії під Чортковом, що повинно було збуджувати в читачів відчуття гордості за свою

армію і очікування швидкого повернення влади ЗУНР. Натомість агент 17 бригади Харчук 29 червня доносить командуванню про підготовку польськими силами, розташованими на правому березі Дністра, удару про селах Возилів і Сновидів, які на лівому березі контролювали українці (*ЦДАВО, 2192, 1, 3: 2, 3, 177; ЦДАВО, 2188, 1, 56: 17*). Ще один галицький розвідник, колишній поліцейний інспектор м. Броди С. Оравчук наприкінці липня 1919 р. за завданням Розвідного відділу вирушив на Чернівеччину. Відомо також про українських агентів, які в серпні 1919 були направлені на територію Буковини і Покуття, зайнятих румунами, щоб на місці вивчити настрої українського населення щодо румунської влади, а також з'ясувати, чи існує комунікація між Польщею і Румунією через мости на Дністрі (*ЦДАВО, 2192, 1, 5: 103, 138зв.*). Ефективність цієї агентури була доволі високою, хоча ці розвідники, як правило, не проникали у верхні ешелони ворога, а обмежувалися збиранням даних на низовому рівні. Загалом чимало повідомлень РВ червня – серпня 1919 р. є доволі інформативними, хоча й базуються здебільшого на даних, які агенти, найімовірніше, збрали на основі своїх розмов із місцевими мешканцями. Агенти діяли на ворожій території по одному і цілими відділами. Відомий склад однієї з таких розвідгруп, члени якої влітку переходили Збруч і Дністер та збирали інформацію на ворожій території. Очоловав її хорунжий В. Ткачук. Окрім нього до складу групи входили колишні жандарми, члени Народної сторожі С. Пилат, І. Баран, Д. Косташик і Г. Ільків. За ефективну роботу в тилу противника та неодноразові походи у ворожий тил наприкінці серпня 1919 р. командування Народної сторожі пропонувало відзначити жандармів-розвідників «свідощтвами похвали» і грошовою винагородою (*ЦДАВО, 2192, 2, 1, 137-138*).

Варто зазначити, що, як і в кожній спецслужбі, у документах Розвідного відділу НКГА, як правило, не називали імен, прізвищ чи інших особистих даних своєї агентури. Побоюючись витіку даних, їх або ніяк не ідентифікували, або позначали цифрами. Так відомо, що у грудні 1918 р. у Західній Галичині працював розвідник, якого в документах позначали номером 555 (*ЦДАВО, 2188, 1, 14: 28*). З його звіту про ситуацію в районі Кракова можна зробити висновок про нього, як про доволі професійного розвідника з аналітичним складом розуму. Документ структурований тематично, кожна тема подається лаконічно, але дуже інформативно. Причому деякі дані, подані ним, наприклад, про чисельність польських офіцерів, які були у Кракові під час його

перебування в місті, можуть свідчити, що агент користувався не лише власним підрахунком, а й отримував інформацію з інших джерел. Те саме можна сказати й про отриману ним інформацію про спорудження в місті військового підприємства з виробництва боєприпасів та шляхів постачання зброї Війську Польському. Ще один номерний агент РВ (№ 6) в серпні 1919 р. діяв в містечку Лянцкорунь (тепер – село Зарічанка, Хмельницької області), яке в той час було захоплене польською армією. Цей «агент 6» також подавав українському командуванню доволі детальну інформацію про дії і плани супротивника (*ЦДАВО, 2192, 1, 5: 101a*).

Дуже інформативним є розвідзвіт від 27 березня 1920 р. за підписом начальника оперативного відділу Польового штабу ЧУГА Е. Шобера про ситуацію в столиці України. Він є цікавим тим, що командуванню «червоної» Галицької армії доносилося про приховані неpubлічні процеси в радянських органах влади, зокрема, в ЧК, і про співпрацю ворогів галичан – поляків зі представниками колишньої царської влади. Тобто галицька розвідка збирала інформацію в середовищі своїх тогочасних союзників. З документа можна довідатися, хто саме був інформатором (ним став неназваний галицький стрілець, що їздив з Києва за літературою), а також, якими джерелами інформації він користувався (ними були портъе «Северной гостинниці», галицька емігрантка-чорносотенка, а також окремі особи польської національності з Києва) (*ЦДАВО, 2188, 2, 166: 35*).

Робило галицьке військове командування й спроби створити закордонну розвідку. Щодо цього проекту Начальна Команда мала великі амбіції, але бракувало коштів для його реалізації. Тому вона спробувала зацікавити цією ідеєю уряд УНР. Для цього 26 січня 1919 р. НКУВ в особі вже згаданого Р. Вегемана направила до Директорії двох своїх представників – хорунжих І. Ватрана (колишнього керівника розвідки Стрийської ОВК) і «усуса» Б. Крижанівського. Зі слів Ватрана (розповідь якого зберігається в архіві Диктатора ЗО УНР Є. Петрушевича), спочатку він поінформував про пропозицію НКГА керуючого справами Директорії, який порадив звернутися з нею до Міністерства закордонних справ, очолюване главою уряду УНР В. Чехівським. Той призначив Ватрана чиновником МЗС для спеціальних доручень і довірив розробити концепцію майбутньої служби та підібрати штат. Однак із часом, з огляду на наступ більшовиків та переїзд уряду Української народної республіки, цей проєкт втратив актуальність. Загалом

відрядження Ватрана до УНР тривало до 22 березня 1919 р. Таким чином галицько-наддніпрянський проект зі створення закордонної (зовнішньої) розвідки тривав майже два місяці і завершився невдачею (*ЦДАВО, 2192, 2, 6: 23-23зв, 30, 33*).

Радіотехнічна розвідка

Для отримання потрібних даних галицькі розвідники активно використовували тогочасні засоби зв'язку і перехоплення інформації. Ця практика почала запроваджуватися ще у листопаді 1918 р. Одним з її ініціаторів став поручник М. Сітницький, який в армії Австро-Угорщини займався радіозв'язком зокрема його шифруванням. 10 листопада він розподілив наявну австрійську радіоапаратуру між Державним секретаріатом військових справ і командуванням трьох бойових груп Галицької армії, причому частина техніки призначалася лише на прослуховування ефіру і перехоплення ворожих повідомлень. Наприклад, у головній радіостанції при ДСВС (а згодом – у Начальній Команді) були два апарати, які лише перехоплювали інформацію противника, а сам Сітницький при потребі займався її дешифруванням. Допомогали йому в цьому ще четверо осіб, зокрема сотник В. Хирівський, який володів французькою і англійською мовами (*Білинський, 1958: 255*). У другій половині 1919 р. радіостанцій, з допомогою яких прослуховувався радіоефір ворога, в Галицькій армії було чотири. Отриману інформацію зв'язківці передавали оперативному відділу корпусів і НКГА, а також у Розвідувальні відділи Начальної Команди та окремих корпусів (*Ляйнберг, 1922: 130-131*).

Ще одним джерелом інформації було прослуховування телефонних ліній зв'язку ворога. Про ефективність таких дій читаємо у низці документів Розвідчого відділу. Скажімо, під час Чортківського наступу ГА в середині червня 1919 р. після захоплення села Потутори українські вояки змогли прослухати телефонні розмови поляків і отримати дані про переміщення їхніх частин і прибуття на цю ділянку фронту підмоги з району Львова (*ЦДАВО, 2188, 1, 53: 112*). Схожий спосіб отримання розвідінформації використовувався і після переходу ГА на Велику Україну. Так у в депеші розвідників 1 Корпусу від 10 жовтня 1919 р. є інформація про проблеми денікінських підрозділів на Поділлі, яку вони отримали, прослуховуючи розмови командирів білогвардійських підрозділів зі своїм командуванням. Тоді ж після допиту денікінського офіцера і підслуховування телефонних переговорів галицьке командування отримало інформацію про розташування підрозділів 75-го Севастопольського

полку в Монастирищі, 2-го Кавказького кінного полку армії генерала Денікіна в Дубровці та інші дані (*ЦДАВО, 2188, 1, 272: 72, 105-105 зб.*).

Контррозвідка

Окрім проведення розвідувальних заходів, службовці РВ приділяли багато уваги й протистоянню ворожій агентурі та її підпільним структурам. Одним з напрямків діяльності контррозвідки під час перебування армії в Галичині був контроль настроїв польського населення ЗУНР, яке здебільшого було вороже налаштоване до української держави. 19 січня 1919 р. Головнокомандувач ГА М. Омелянович-Павленко рекомендував Державному секретаріату військових справ приділити більше уваги 25 тисячам робітників-поляків, які у той час працювали у Дрогобицькому нафтовому басейні. Він також вважав за необхідне «збільшити контррозвідку» (з документа не зрозуміло, що мається на увазі – збільшення штату контррозвідки чи її ефективності. – Авт.), на основі отриманих даних вислати за межі повіту всіх «непевних» осіб, при цьому не звільняти інтернованих, як це «було раніше» (*ЦДАВО, 2188, 1, 20: 55*). При цьому сам генерал оцінював контррозвідувальну діяльність ГА як «не значну» і твердив про великі масштаби шпигунства противника (*ЦДАВО, 2188, 1, 14: 59зв.*).

4 березня 1919 р. в Наказі військам Галицької армії ч. 39 наголошувалося на важливості реагування на діяльність польських агітаторів, які у потягах ведуть зі стрільцями ГА антидержавні розмови, сіючи в них зневіру та неповагу до влади. Акцентувалося на тому, що про таких пасажирів стрільці повинні повідомляти українським «органам безпеченства» (*ЦДАВО, 2188, 1, 1: 66зв.*). Тема контролю за тією частиною польського населення, яка була нелояльна до ЗУНР, піднімалася і в час Чортківського наступу. 22 червня 1919 р. начальник оперативного відділу НКГА В. Льобковіц закликав представників влади Західноукраїнської народної республіки у звільнених повітах скласти списки польського населення, яке займалося антиукраїнською підпільною роботою і яке втекло на зайняті польськими військами території. Повітовим комісарам належало взяти на облік цих людей, з'ясувати їхню «політичну минулість» і відстежувати їхнє можливе повернення додому. Про результати цієї роботи політичне керівництво повітів повинно було розповідати Розвідвідділу (*ЦДАВО, 2192, 1, 1: 209*).

Є декілька свідчень ефективних контррозвідувальних дій РВ. Як правило, контррозвідувальна служба не займалася політичними питаннями, однак, за спогадами одного з діячів РВ, щонайменше двічі змушена була втрутитися в політичні процеси в Галичині, щоб запобігти дестабілізації ситуації в ЗУНР. Це – справа організації державного перевороту в Галичині, який, за версією західноукраїнської влади, навесні 1919 р. намагалися організувати деякі соціалістичні політики УНР на чолі з М. Шаповалом, а також заворушення робітників у Дрогобичі, до якого також мали відношення представники лівих сил (*Лемківський, 2011: 24*). Наприкінці червня 1919 р. контррозвідка викрила агентів, яких країни Антанти направили на українську територію. До шпигунської мережі входили французький агент Саркаль (Таркаль), французький аташе Женева, який офіційно прибув на територію, контрольовану владою ЗУНР, щоб перевірити чутки про наявність на цій території більшовиків, і його помічник Франц Пор-Поганич. Всі троє періодично курсували за маршрутом Чернівці-Заліщики-Чернівці, тож після їхнього викриття з міркувань безпеки військово командування галицького війська змушене було вдатися до засобів «осторожності і слідження» за представниками Антанти (*ЦДАВО, 2192, 1, 2: 84*). У серпні 1919 р. було викрито групу польських агентів, які працювали на території УНР неподалік річки Збруч (*ЦДАВО, 2192, 1, 5: 179а зв.*). Одним із найвагоміших успіхів галицької контррозвідки того періоду став арешт у Вінниці керівника резидентури польської розвідки капітана Ковалевського, який повідомив дуже цінну інформацію щодо дій війська Польського на східному фронті (*Скрипник, 2020: 58*). Займалася військова розвідка й контрпропагандою. 27 липня 1919 р. НКГА повідомила про залучення до роботи в розвідувальних службах цивільних чиновників, які мали боротися з ворожою більшовицькою агітацією в лавах армії та піднімати моральний дух українських вояків (*ЦДАВО, 2188, 1, 87: 248*).

Втім, на загал керівництво РВ оцінювало рівень протидії ворожим спецслужбам доволі критично. У листопаді 1919 р. Родіон Ковальський, виступаючи на процесі над генералом Тарнавським, визнавав слабкість галицької контррозвідки, заявляючи, що через це «розвідчі старшини ворожих держав проїздили нашу державу вздовж і впоперек». Як результат, противник знав про ситуацію на українській території більше, ніж сподівалася українська влада. Причому, за словами Ковальського, українська влада навіть не

підозрювала про обсяги шпигунської інформації, якою володів ворог, і довідалася про це лише після того, як були перехоплені повідомлення французької розвідки (*Яворівський, 1958: 72*). А коли в травні 1919 р. в околицях Львова українські воєнки захопили кілька десятків польських полонених, то від них довідалися, що противник знав про підготовку українського наступу і чотири дні перебував у бойовій готовності, чекаючи на нього (*ЦДАВО, 2188, 1, 47: 34*). Невипадково, верховне командування ГА регулярно закликало розвідувальні структури армії посилити свою роботу (*ЦДАВО, 2192, 1, 1: 277*).

Висновки. На завершення нашого дослідження можемо констатувати, що діяльність військової розвідки Галицької армії відіграла важливу роль в діяльності збройних сил ЗУНР (ЗО УНР). Можемо ствердити, що Розвідчий відділ НКГА розвивався за тими ж стандартами, що й спеціальні служби інших держав світу. І за умов успіху Перших визвольних змагань міг стати повноцінною розвідувальною структурою, як це сталося зі спеціальними службами інших країн Центральної та Східної Європи. Розвідчий відділ Галицької армії мав періоди становлення і практичної реалізації своїх завдань, ефективно збирав інформацію про ворога та протидіяв ворожим спецслужбам. У своїй діяльності галицькі розвідники опиралися на досвід спеціальних структур армії Австро-Угорщини, однак також отримували та систематизували свій власний досвід, набутий вже під час протистояння із ворожими спецслужбами. На завершальному етапі існування РВ його службовці повторили долю всієї армії, яка завершила своє існування в таборах для інтернованих на території інших країн, або ж були репресовані більшовиками.

Тому історія галицької військової розвідки заслуговує на прискіпливішу увагу вітчизняних дослідників. А абревіатура РВ як одна з назв військової розвідки Галицької армії варта посісти гідне місце в переліку спеціальних служб провідних країн світу.

Використані посилання

Білас І. (1994). Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. У 2 кн. Київ: Либідь-Військо України.

Білінський Р. (1958). Служба зв'язку. *Українська Галицька Армія. (1958). До 40-річчя її участі у визвольних змаганнях. Матеріали до історії. Том I. Вінніпег: Видав хорунжий УСС Дмитро Микитюк. С. 249–256.*

Веденєв Д. (1993). З історії розвідки і військової дипломатії України. *Розбудова держави. № 9. С. 17–22.*

Ляйнберг Л. (1922). Радіослужба в УГА. *Календар-альманах Червоної Каліни на 1922 р.* Львів; Жовква, 1922. С. 130–132.

Рудницька М. (1958). Роля жіноцтва у визвольній боротьбі УГА. *Українська Галицька Армія. (1958). До 40-річчя її участі у визвольних змаганнях. Матеріали до історії. Том I. Вінніпег: Видав хорунжий УСС Дмитро Микитюк. С. 335–347.*

Сідак В. (1998). *НАЦІОНАЛЬНІ СПЕЦСЛУЖБИ в період української революції (1917–1921 рр.): невідомі сторінки історії.* Київ: Альтернативи. 317 с.

Скрипник О. (2020). Українська розвідка, 100 років боротьби, протистоюнь, звершень. Київ: АДЕФ-Україна. 341 с.

Тинченко Я. (2010). *Герої Українського неба.* Київ: Темпора, 2010. 196 с.

Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО), ф. 1073, оп. 1, спр. 1.

ЦДАВО, ф. 2188, оп. 1, спр. 1, 7, 8, 14, 17, 20, 29, 30, 31, 47, 53, 54, 55, 56, 60, 72, 87, 272.

ЦДАВО, ф. 2188, оп. 2, спр. 1, 27, 41, 49, 68, 144, 148, 159, 166.

ЦДАВО, ф. 2192, оп. 1, спр. 1, 2, 3, 4, 5, 6.

ЦДАВО, ф. 2192, оп. 2, спр. 1.

Яворівський Є. (1958). *Вождь 100,000-ної армії.* Вінніпег: видавець Іван Тиктор. 136 с.

References

Bilas I. (1994). *Represyвно-karalna systema v Ukraini 1917-1953: Suspilno-politychnyi ta istoryko-pravovyi analiz.* U 2 kn. Kyiv: Lybid-Viisko Ukrainy. (ukr.).

Bilynskyi R. (1958). *Sluzhba zviazku. Ukrainaska Halyska Armia. (1958). Do 40-richchia yii uchasty u vyzvolnykh zmahanniakh. Materialy do istorii. Tom I. Vinnipeh: Vydav khorunzhyi USS Dmytro Mykytiuk. S. 249-256.* (ukr.).

Viedenieiev D. (1993). Z istorii rozvidky i viiskovoi dyplomatii Ukrainy. *Rozbudova derzhavy, № 9, s. 17-22.* (ukr.).

Liaenberg L. (1922). Radiosluzhba v UHA. *Kalendar-almanakh Chervonoi Kalyny na 1922 r.* Lviv; Zhovkva, 1922. S. 130–132. (ukr.).

Rudnytska M. (1958). Rolia zhinotstva u vyzvolnii borotbi UHA. *Ukrainska Halyska Armia. (1958). Do 40-richchia yii uchasty u vyzvolnykh zmahanniakh. Materialy do istorii. Tom I. Vinnipeh: Vydav khorunzhyi USS Dmytro Mykytiuk. S. 335-347.* (ukr.).

Sidak V. (1998). *Natsionalni spetssluzhby v period ukrainskoi revoliutsii (1917–1921 pp.): nevidomi storinky istorii.* Kyiv: Alternatyvy. 317 s. (ukr.).

Skrpynyk O. (2020). *Ukrainska rozvidka, 100 rokv borotby, protystoian, zvershen.* Kyiv: ADEF-Ukraina. 341 s. (ukr.).

Tynchenko Ya. (2010). *Heroi Ukrainskoho neba.* Kyiv: Tempora, 2010. 196 s. (ukr.).

Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine (CDAVO), f. 1073, op. 1, spr. 1. (ukr.).

CDAVO, f. 2188, op. 1, spr. 1, 7, 8, 14, 17, 20, 29, 30, 31, 47, 53, 54, 55, 56, 60, 72, 87, 272. (ukr.).

CDAVO, f. 2188, op. 2, spr. 1, 27, 41, 49, 68, 144, 148, 159, 166. (ukr.).

CDAVO, f. 2192, op. 1, spr. 1, 2, 3, 4, 5, 6. (ukr.).

CDAVO, f. 2192, op. 2, spr. 1. (ukr.).

Yavorivskyi Ye. (1958). *Vozhd 100,000-noi armii.* Vinnipeh: vydavets Ivan Tyktor. 136 s.

Stetsyshyn O.
**ACTIVITIES OF THE INTELLIGENCE DEPARTMENT OF THE GALICIAN
ARMY IN 1918 – 1920**

The article analyzes the military intelligence activities of the Galician Army during 1918 – 1920. It was a time when national states were being formed in Eastern and Central Europe. Among them was the West Ukrainian People's Republic (ZUNR). On the basis of archival documents, memories and modern research, the main stages of the formation of the Intelligence Department (RV), which operated under the Supreme Command of the Galician Army (NKGА, another abbreviation – NKUV, Supreme Command of the Ukrainian Army). The formation of Western Ukrainian military intelligence, methods of its activity, types of intelligence and methods of obtaining intelligence information, etc., were also studied. The obtained conclusions are illustrated with concrete examples from archival sources. In particular, samples of tactical military reconnaissance, air reconnaissance, agent work, counterintelligence, etc. are given. The principles of staffing of the Galician Intelligence Department, its structure and spheres of responsibility of individual employees and divisions have been clarified. The financial conditions of the operation of the RV have been studied. The active participation of the RV in the preparation of intelligence and counter-intelligence actions on the territory controlled by the Ukrainian authorities and on enemy territory was confirmed. Periodization methods, as well as historical-typological and historical-systemic methods of historical research were used in the treatment of the topic. It has been established that the formation and activity of the intelligence service of the armed forces of the West Ukrainian People's followed the same models as the formation of the special services of other states that arose in Central-Eastern Europe after the collapse of the Austrian, German, and Russian empires.

Keywords: Galician Army, ZUNR, Intelligence Department, history of Ukraine, history of special services of Ukraine, history of special services of the world.